

Inbreng verslag van een schriftelijk overleg

Binnen de vaste commissie voor Economische Zaken hebben enkele fracties de behoefte enkele vragen en opmerkingen voor te leggen over de brief van de staatssecretaris van Economische Zaken betreffende de Nederlandse inzet voor het vijfde actieprogramma Nitraatrichtlijn. De brief is opgenomen aan het eind van dit verslag.

De voorzitter van de commissie,
Hamer

De adjunct-griffier van de commissie,
Peen

Inhoudsopgave

- I. Vragen en opmerkingen vanuit de fracties
  - Vragen van de leden van de VVD-fractie
  - Vragen van de leden van de PvdA-fractie
  - Vragen van de leden van de CDA-fractie
  - Vragen van de leden van de ChristenUnie-fractie
  - Vragen van de leden van de SGP
  - Vragen van de leden van de Partij voor de Dieren-fractie
- II. Antwoord / Reactie van de staatssecretaris
- III. Volledige agenda

I Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

Vragen van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie lezen dat het Nederlandse mestbeleid door de jaren heen heeft geleid tot een forse verbetering van de grond- en oppervlaktewaterkwaliteit. De landbouwsector mag daar trots op zijn. De leden zijn blij met de erkenning dat de landbouw op de goede weg is met de verlaging van uitspoeling van stikstof en fosfaat. Om de doelen van de Nitraatrichtlijn en de Kaderrichtlijn Water te halen, en in aanmerking te blijven komen voor een derogatie onder beide richtlijnen, moet het mestbeleid voortgezet en versterkt worden. Kan de staatssecretaris toelichten wat deze doelen zijn (met name voor de Kaderrichtlijn Water)? Gelden deze doelen niet vooral lokaal en regionaal? Betreffen deze doelen niet primair de ecologische kwaliteit van het oppervlaktewater? Zijn dus «normen voor stikstof en fosfaat in oppervlaktewater» niet slechts ondersteunend? Kan de staatssecretaris de wetenschappelijke onderbouwing van de bovengenoemde oppervlaktewaternormen overleggen? De leden van de VVD-fractie vragen voorts of de Nitraatrichtlijn nog wel het geëigende instrument is om waterkwaliteitsdoelen te halen en of de Grondwaterrichtlijn en de Kaderrichtlijn Water geen passende instrumenten zijn? Kan de staatssecretaris aangeven hoe deze drie richtlijnen zich tot elkaar verhouden?

De leden van de VVD-fractie constateren dat er een duidelijke koppeling gemaakt wordt met het nieuwe mestbeleid waar mestverwerking een cruciaal onderdeel van is. In dat verband missen de leden meer ruimte voor het gebruik van mestverwerking als kunstmestvervangers. Kan de staatssecretaris aangeven wanneer hier duidelijkheid over komt van de Europese Commissie? De leden van de VVD-fractie merken op dat het traject om het gebruik van kunstmestvervangers mogelijk te maken wel erg lang duurt aangezien er in 2008 een amendement in het Europees Parlement is aangenomen en voormalig minister Verburg ook al met deze boodschap op pad is gestuurd. Welke middelen heeft de staatssecretaris nog tot haar beschikking om de druk op te voeren in Brussel? De leden van de VVD-fractie lezen dat het van groot belang is dat de sector aan de slag gaat met het realiseren van mestverwerkingscapaciteit, zodat er daadwerkelijk druk van de mestmarkt wordt gehaald. De leden vinden dat er niet alleen naar de sector gekeken kan worden maar dat ook de overheid een verantwoordelijkheid in dezen heeft, met name op het gebied van de vergunningverlening. Kan de staatssecretaris aangeven hoe het staat met de gesprekken met de provinciale- en lokale overheden inzake de vergunningverlening voor mestverwerkingsinstallaties? De leden van de VVD-fractie lezen verder dat indien de mestverwerkingscapaciteit onvoldoende van de grond komt of wanneer relevante milieudoelen niet worden gehaald dierrechten voor varkens en pluimvee in stand worden gehouden en voor rundvee worden ingevoerd. De leden van de

VVD-fractie willen de staatssecretaris meegeven dat instandhouding of invoering van dierrechten onbespreekbaar is. De veehouderijsectoren anticiperen al jaren op de afschaffing van dierrechten en/of melkquota. Zij hebben reeds hiervoor investeringen gedaan in bijvoorbeeld het vergroten van hun stallen. Instandhouding of introductie van dierrechten zou een stap terug betekenen in de tijd, aldus deze leden.

De leden van de VVD-fractie lezen dat de staatssecretaris met het vijfde actieprogramma Nitraatrichtlijn in de eerste plaats zich wil richten op het bereiken van een betere kwaliteit van grond- en oppervlaktewater in de gebieden waar deze nog tekort schieten, door de belasting met stikstof en fosfaat verder terug te dringen. De leden van de VVD-fractie vragen hoe en op welke wijze de staatssecretaris de negatieve effecten van natuurgebieden op het oppervlaktewater gaat aanpakken.

De leden van de VVD-fractie zijn verheugd dat de staatssecretaris wil komen tot een nieuwe derogatie van de Nitraatrichtlijn. Deze leden merken wel op dat er nu wordt gesproken van 170 kilogram stikstof per ha maar in de vorige derogatie was dit voor graasdierenmest nog 250 kilogram stikstof per ha. Dit lijkt op een achteruitgang van de gebruiksruimte. Vindt de staatssecretaris dat 170 kilogram stikstof per ha toelaatbaar is terwijl in het verleden 250 kilogram stikstof per ha als ondergrens werd gekozen? Er wordt nu geen onderscheid meer gemaakt tussen hokdieren en graasdieren. Kan de staatssecretaris aangeven of het voordeel daarvan nu ook wegvalt? De leden van de VVD-fractie vragen voorts of de staatssecretaris, in deze fase van de onderhandelingen, al enig zicht kan geven op inzet of uitkomst van nieuwe derogatie? In hoeverre is het mogelijk dat naast de huidige derogatie ook ruimte zou komen voor zogenaamde «gewaspakketten» en «be- en verwerkte mestpakketten»? De leden van de VVD-fractie constateren dat in de brief wordt gesproken over «maatwerk» en «specifieke bedrijfssituaties» bij ondernemers. Kan de staatssecretaris het beleid wat hieruit is afgeleid nader duiden?

De leden van de VVD-fractie lezen dat de gemiddelde nitraatconcentratie in het ondiepe grondwater van het zandgebied weliswaar is gedaald van 140 mg/l in het begin van de jaren »90 tot 60 mg/l in recente jaren, maar dat daarmee de concentratie nog ruim boven de Europese streefwaarde van 50 mg/l ligt. Kan de staatssecretaris aangeven waar het vaststellen van de 50 mg (als indicator om «kwetsbare gebieden» aan te wijzen) op is gebaseerd? Is deze 50 mg een milieukundige norm of een gezondheidskundige norm en welke wetenschappelijke benadering ligt hierachter? De staatssecretaris wil ter verbetering van de grondwaterkwaliteit in het zuidelijk zand- en lossgebied een maatregelenpakket samenstellen dat zich specifiek richt op deze gebieden en dat mineralenefficiëntie bevordert. De leden van de VVD-fractie merken op dat door deze aankondiging grote onrust in het gebied is ontstaan. De agrarische ondernemers in deze gebieden hebben het gevoel dat zij bijna geen ruimte meer krijgen om te ondernemen omdat ze aan steeds strengere milieueisen moeten voldoen terwijl ze afgelopen jaren al vele acties hebben ondernomen om de grondwaterkwaliteit te verbeteren. De eerder gepresenteerde cijfers over de daling tonen aan dat zij hierin grotendeels zijn geslaagd. Deze leden willen van de staatssecretaris weten of de eerder genoemde streefwaarde van 50 mg/l wel een haalbare norm is en of deze nog actueel is? De leden van de VVD-fractie vragen of er voor dit gebied niet gewerkt moet worden met een realistische norm van bijvoorbeeld 60 mg/l, zodat bedrijvigheid in het gebied mogelijk blijft? Ook vragen deze leden of de staatssecretaris bij haar besluit rekening heeft gehouden met de doorwerking van de maatregelen die al zijn genomen om de grondwaterkwaliteit te verbeteren? De leden van de VVD-fractie zijn

zich er van bewust dat er altijd een spanningsveld zal blijven bestaan tussen de vastgestelde normen en de haalbare normen. Deze leden zijn echter wel van mening dat het geen doel op zich moet zijn om doelen te halen en dat altijd moet worden afgewogen of vastgestelde doelen en normen haalbaar en nog actueel zijn. Kan de staatssecretaris aangeven hoe zij met het geschetste dilemma is omgegaan in deze kwestie?

Tot slot willen de leden van de VVD-fractie graag een reactie vragen van de staatssecretaris op de wijze waarop toediening van mest wordt vormgegeven. De leden van de VVD-fractie hebben foto's gezien die een beschadiging van de graszode tonen als gevolg van het injecteren van mest. Bij het gebruik van een sleepvoet is deze beschadiging afwezig. Het is onvoldoende duidelijk wat de effecten zijn van verschillende toepassingmogelijkheden. Is de staatssecretaris bereid om te pleiten voor meer ruimte in toedieningsmogelijkheden?

Vragen van de leden van de PvdA-fractie

De leden van de PvdA-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de Inzet vijfde actieprogramma Nitraatrichtlijn en willen de regering nog enkele vragen en opmerkingen voorleggen.

In de brief wordt gesteld dat het van groot belang is dat de sector aan de slag gaat met het realiseren van mestverwerkingscapaciteit zodat er daadwerkelijk druk van de mestmarkt wordt gehaald. Als die onvoldoende van de grond komt of wanneer de voor de veehouderij relevante milieudoelen niet gehaald worden zullen dierrechten in stand gelaten c.q. ingevoerd worden.

De leden van de PvdA-fractie krijgen signalen dat de veestapel aanzienlijk zal groeien als de quota verdwijnen. Wanneer valt het besluit om al dan niet dierrechten te behouden en of uit te breiden?

De kringloopwijzer voor de melkveehouderij wordt opgeschaald. Hoe en op welke wijze gaat dit gebeuren en is de sector ook hierbij betrokken? Komen ook naast fosfaat ook de andere onderdelen van de kringloopwijzer tussen 2014–2017 aan implementatie in beleid toe?

Vanuit agrarische ondernemers bereiken deze leden de berichten dat de bodemvruchtbaarheid aan het afnemen is. De hoogproductieve Nederlandse landbouwgronden verschromelen. Volgens de boeren komt dit, kort gezegd, doordat ze te weinig meststoffen mogen toevoegen, volgens de milieubeweging komt dit doordat er teveel van het land gevraagd wordt. Waar staat de staatssecretaris in dit debat?

De inzet is om opnieuw derogatie voor de periode 2014–2017 te krijgen. Hoe groot wordt de kans ingeschat dat Nederland deze inderdaad zal krijgen? Welke andere landen hebben ook derogatie aangevraagd of zijn voornemens dat te doen?

De ambitie richt zich in de eerste plaats op het bereiken van een betere kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater in de gebieden waar deze nog te kort schieten. Waarom wordt er in de inzet geen aandacht besteed aan de winningen voor drinkwater?

De ambitie is om te voldoen aan verplichtingen die voortvloeien uit de Nitraatrichtlijn en de Kaderrichtlijn Water. De leden van de PvdA-fractie zijn voorstander van deze integrale benadering. Graag vernemen deze leden hoe de betere afstemming tussen de Nitraatrichtlijn en de doelen van de Kaderrichtlijn Water bereikt zal gaan worden, niet alleen voor het grond- en oppervlaktewater maar ook voor wat betreft drinkwaterbronnen?

De leden van de PvdA-fractie zijn van mening dat het goed is dat de ambitie uitgesproken wordt om ook aan de doelen van de Kaderrichtlijn Water te voldoen, maar dat de kans dat deze niet gehaald gaan worden wel aanwezig is. Er zal veel inzet nodig zijn, ambitie alleen is niet voldoende. Welke maatregelen worden genomen om de mineralenefficiëntie in de Nederlandse landbouw te verhogen? Is er bijvoorbeeld een stappenplan voorzien?

Kan de staatssecretaris aangeven waarom de proef in de akkerbouwsector in het kleigebied alleen in akkerbouw en niet in de bollen- of boomteelt plaats zal vinden en waarom deze proef beperkt is tot het kleigebied en niet in andere delen van Nederland, bijvoorbeeld het Noordelijk Zand of Duinzandgebied? Hoeveel bedrijven zullen met deze proef mee mogen doen?

De fosfaatverzadigingstoestand van de bodem baart de leden van de PvdA-fractie grote zorgen. De fosfaatverzadiging van de bodem is nog lang niet op het punt van evenwichtsbemesting gekomen. In bijna geheel Nederland is sprake van fosfaatverzadiging. Door uitspoeling naar het oppervlaktewater zijn er negatieve gevolgen voor de oppervlaktewaterecosystemen. Kan de staatssecretaris aangeven welke maatregelen genomen worden om te komen tot een vermindering van de fosfaatverzadigingstoestand van de bodem? Wanneer zullen de effecten van deze maatregelen te merken zijn?

Terecht wordt in de Inzet gesteld dat mestbeleid ook waterbeleid is, de leden van de PvdA-fractie onderschrijven dit. In bijna alle delen van Nederland komen lokaal nog overschrijdingen in het grondwater voor. Deze leden maken zich grote zorgen om de kwetsbare natuur op de schrale zandgronden en de invloed van de overschrijdingen in dit gebied. Hoe bent u van plan de normoverschrijdingen in de drinkwaterwinningen in bijvoorbeeld het oostelijk zandgebied aan te pakken?

Vragen van de leden van de CDA-fractie

De leden van de CDA-fractie zijn het met de staatssecretaris eens dat zij in haar brief schrijft dat het Nederlandse mestbeleid door de jaren heeft geleid tot een forse verbetering van de grond- en oppervlaktewaterkwaliteit.

Recent heeft de Kamer een gesprek gevoerd met een vertegenwoordiger van Wageningen UR, «Boerenverstand» en het Louis Bolk Instituut over het mestbeleid in relatie tot bodemvruchtbaarheid.

Uit dit gesprek hebben de leden van de CDA-fractie begrepen dat vanuit een integraal perspectief bekeken, het mestdossier de spil kan vormen van een oplossing die zowel duurzaam als verantwoordelijk mag heten. Er werd gepleit voor een systeem van «certificaten» waarmee doelen worden voorgeschreven en waarbij de boer zelf keuzes kan maken in de middelen. Bijvoorbeeld of ze bovengronds met de «Duo Spray» methode mest uitrijden of injecteren, als ze maar verbeterde milieuprestaties kunnen laten zien. Daarbij viel de term «proef(stal)status» om de eigentijdse en betaalbare manieren van doelstelling, uitvoering, borging en controle vorm te geven.

Graag ontvangen deze leden de mening van de staatssecretaris op de gevraagde experimenteerruimte.

Gesteld wordt dat het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) en het Landbouw Economisch Instituut (LEI) om een ex-ante-evaluatie gevraagd zal worden. Kan de staatssecretaris aangeven wat het tijdspad daarbij is?

Met de Europese Commissie wordt overlegd over het actieprogramma. De leden van de CDA-fractie hebben daar een aantal vragen bij. Wat is de rol van de Tweede Kamer in het onderhandelingsproces met de Europese Unie? Hoe wordt de Kamer daarbij betrokken?

Kunt u de processtappen (en tijdspad) in de onderhandelingen en de rol van de Europese Commissie en het Nitraatcomité aangeven?

Welke acties onderneemt de staatssecretaris om de definities voor dierlijke mest en kunstmest uit de Nitraatrichtlijn aan te passen? In deze tijd van grondstoffenschaarste en resource efficiency past het immers niet meer om het gebruik van een natuurlijke grondstof (mest en producten hieruit) te beperken en het gebruik van kunstmest te bevorderen.

Verder wordt gesproken over de aanpak, zoals het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer te ondersteunen en het kunnen faciliteren in het kader van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB). Kan de staatssecretaris deze opmerking uitwerken en voorzien van financiële en inhoudelijke kaders?

Onder het kopje balans tussen milieu en bedrijfsvoering geeft de staatssecretaris aan dat voor enkele gewassen de stikstofgebruiksnorm wordt opgetrokken. De leden van de CDA-fractie vragen daarbij welke gewassen (behalve gras op klei) dat zijn? Of dat ook gras op andere grondsoorten is? Of het ook plantaardige teelten betreft? En tot welke niveaus de normen omhoog kunnen?

Afsluitend de vraag hoe in het grote geheel de wat kleinere maar niet minder belangrijke onderwerpen een plek krijgen bij de inzet voor het vijfde actieprogramma Nitraatrichtlijn.

Het betreft dan onder andere vanggewassen na mais in combinatie met bepaalde volgteelten, scheuren van grasland in het najaar in verband met volgteelten en/of graslandvernieuwing.

Vragen van de leden van de ChristenUnie

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben kennisgenomen van de Nederlandse inzet voor het vijfde actieprogramma Nitraatrichtlijn. Deze leden hebben hierbij een aantal vragen.

Algemeen/inleiding

De leden van de ChristenUnie-fractie constateren dat er nog veel onduidelijkheid en onzekerheid is of de aanpassing van het mestbeleid in combinatie met de gebruiksnormen in de praktijk voldoende oplevert om te kunnen voldoen aan de verplichtingen van de Nitraatrichtlijn. Zij lezen dat op korte termijn duidelijk moet zijn welke mestverwerkingscapaciteit gerealiseerd kan worden. Kan de staatssecretaris deze termijn specificeren en een update van de stand van zaken geven? Ligt de sector volgens de staatssecretaris op schema met het realiseren van de mestverwerkingscapaciteit?

Momenteel wordt door PBL en LEI onderzocht wat de consequenties van het nieuwe stelsel zijn voor de realisatie van de milieudoelen. Wanneer is deze evaluatie gereed? In hoeverre zijn de uitkomsten van dit onderzoek bepalend in de onderhandelingen met de Europese Commissie over het actieprogramma?

De leden van de ChristenUnie-fractie willen graag weten hoe de planning van de onderhandelingen over het actieprogramma eruit ziet. Kan de staatssecretaris aangeven wanneer het definitieve actieprogramma voor de periode 2014–2017 moet worden ingediend? En hoe lang heeft

Nederland vervolgens de tijd om voorstellen in te dienen voor een nieuwe derogatie?

Ambitie

De leden van de ChristenUnie-fractie ondersteunen de staatssecretaris in haar inzet om opnieuw een derogatie te verkrijgen van de gebruiks-normen. Zij vragen of de staatssecretaris verwacht dat de Commissie de gebruiksnorm van 170 kilogram stikstof uit dierlijke mest per hectare per jaar in stand zal houden of zal aanscherpen. Hoe realistisch acht zij een derogatie van 80 kilogram stikstof voor de komende periode, zo vragen deze leden.

Tijdens het algemeen overleg Mestwetgeving van 6 maart jl. is toegezegd dat Nederland ook een derogatie zal aanvragen voor het gebruik van mineralenconcentraten uit dierlijke mest als kunstmestvervanger. Mogen de leden van de ChristenUnie-fractie aannemen dat dit nog steeds de intentie van de staatssecretaris is?

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen wat de gevolgen zullen zijn voor het mestbeleid en de maatregelen die Nederland moet nemen in het kader van het actieprogramma, in het geval Nederland geen derogaties verkrijgt.

Maatregelen ten behoeve van grond- en oppervlaktewaterkwaliteit

De leden van de ChristenUnie-fractie constateren dat er nog een forse opgave ligt om de waterkwaliteit te verbeteren, met name de grondwaterkwaliteit in het zuidelijk zand- en lössgebied. Zij missen hier een concrete ambitie en vragen de staatssecretaris om duidelijk aan te geven op welke termijn zij de gemiddelde nitraatconcentratie naar 50 mg/l wil terugbrengen.

De leden van de ChristenUnie-fractie zijn van mening dat de maatregelen om de nitraatconcentratie in het grondwaterkwaliteit in het zuidelijk zand- en lössgebied te verlagen, te weinig concreet zijn. Zij vragen de staatssecretaris om met een helder maatregelenpakket te komen, te meer daar zij reeds over twee jaar (in 2015) het effect van dit spoor wil evalueren, terwijl de criteria voor deze evaluatie nog niet bekend zijn. Deze leden juichen in ieder geval toe dat de Unie van Waterschappen maatregelen in het kader van het GLB wil cofinancieren.

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben sterke twijfels bij een evaluatie na slechts één jaar, aangezien het verbeteren van de waterkwaliteit voor een groot deel met maatregelen uit de tweede pijler van het GLB moet gebeuren. De ervaring leert dat de uitvoering van het plattelandsontwikkelingsprogramma in het eerste jaar (in dit geval 2014) pas laat op stoom komt. Is het kabinet bereid om de evaluatie een jaar later uit te voeren?

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen of bij het nemen van maatregelen voor verbetering van de waterkwaliteit ook rekening gehouden wordt met de normen uit de Drinkwaterwet. Worden in dit verband ook specifieke maatregelen genomen, zo vragen deze leden.

De leden van ChristenUnie-fractie vragen de staatssecretaris meer informatie te geven over de twee praktijkproeven die de sector gaat uitvoeren. In welke periode worden deze proeven uitgevoerd, hoeveel boeren zullen aan deze proeven meedoen en wanneer worden de proeven geëvalueerd, zo vragen deze leden?

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen welke maatregelen de staatssecretaris nog meer wil nemen, naast de proef met de Kringloopwijzer, om kringloopbemesting mogelijk te maken. Gaat zij zich ook inzetten om regelgeving die kringloopbemesting belemmert, weg te nemen?

Balans tussen milieu en bedrijfsvoering

De leden van de ChristenUnie-fractie vragen hoe de resultaten van het lopende onderzoek (review) naar de ammoniakemissiefactoren betrokken zullen worden bij de inzet van Nederland voor het vijfde actieprogramma Nitraatrichtlijn.

Proces

De leden van de ChristenUnie-fractie zijn van mening dat agrariërs zo snel mogelijk duidelijkheid moeten krijgen over de maatregelen die zij moeten nemen in het kader van het actieprogramma en over het al dan niet verkrijgen van de derogatie. Zij maken zich in dit verband zorgen over de vertraging die is opgelopen bij het vaststellen van het actieprogramma en hopen dat de staatssecretaris spoedig tot een onderhandelingsakkoord kan komen met de Commissie.

Vragen van de leden van de SGP

De leden van de SGP-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de inzet van de staatssecretaris met betrekking tot het vijfde actieprogramma Nitraatrichtlijn. Zij hebben wel enkele aandachtspunten.

Het mestbeleid is naast de Nitraatrichtlijn ook gekoppeld aan de Kaderrichtlijn Water. De leden van de SGP-fractie hebben begrepen dat Nederland zichzelf ambitieuzere doelen heeft opgelegd dan volgens de Kaderrichtlijn minimaal nodig zou zijn. Zij hebben begrepen dat Brussel onderscheid maakt tussen natuurlijke, sterk veranderde en kunstmatige wateren, dat voor de natuurlijke wateren de strengste normen gelden en dat voor sterk veranderde en kunstmatige wateren lichtere normen gehanteerd mogen worden. In Nederland vallen de meeste wateren in de categorieën «sterk veranderd» en «kunstmatig». De leden hebben begrepen dat Nederland desondanks wel voor al haar wateren uitgaat van de strengste norm oftewel dat zij streefwaarden hanteert die gericht zijn op de ongerepte situatie. Zijn deze veronderstellingen juist? In hoeverre biedt dit ruimte om, indien nodig en gewenst gelet op haalbaarheid en betaalbaarheid van maatregelen, het mestbeleid te versoepelen? Is de staatssecretaris bereid richting de Europese Commissie deze ruimte te claimen?

De leden van de SGP-fractie willen erop wijzen dat aanscherping van de gebruiksnormen met enige vertraging effect zal hebben op het nitraat- en fosfaatgehalte van grond- en oppervlaktewater. Het is de vraag in hoeverre het effect van de aanscherping van de gebruiksnormen in de afgelopen jaren al volledig doorgewerkt is in de nitraat- en fosfaatconcentraties van grond- en oppervlakte water. Kan de staatssecretaris hierop ingaan, ook in het milieueffectrapport? Is zij bereid richting de Europese Commissie aan te geven dat de aanscherping van de gebruiksnormen in de afgelopen jaren ook de komende jaren nog effect zal hebben?

De staatssecretaris geeft aan dat als het realiseren van mestverwerkingscapaciteit onvoldoende van de grond komt, of wanneer de voor de veehouderij relevante milieudoelen niet gehaald worden, alsnog de dierrechten voor varkens en kippen in stand gehouden zullen worden en voor rundvee ingevoerd zullen worden. De leden van de SGP-fractie horen graag welke milieudoelen de staatssecretaris hierbij concreet voor ogen heeft.

Het CBS heeft recent aangegeven dat de Nederlandse veestapel vorig jaar 165 miljoen kilo fosfaat heeft geproduceerd. Dat ligt ruimschoots onder het door Brussel opgelegde productieplafond van 173 miljoen kilo. De leden van de SGP-fractie vragen in hoeverre deze cijfers het binnenhalen van de derogatie bevorderen en ze ruimte bieden om op andere punten meer flexibiliteit in het mestbeleid te krijgen.

De leden van de SGP-fractie pleiten ervoor om agrarische ondernemers die hoge gewasopbrengsten realiseren meer ruimte te bieden voor de aanvoer van (dierlijke) mest (lokale evenwichtsbemesting). Dit kan door de gebruiksnormen meer te differentiëren naar gewasopbrengst of door repartiebemesting na het realiseren van een hoge gewasopbrengst toe te staan. Is de staatssecretaris bereid dit mee te nemen in het vijfde actieprogramma Nitraatrichtlijn?

De leden van de SGP-fractie hebben een vraag naar aanleiding van de vierjaarlijkse Nitraatrichtlijnrapportage «Landbouwpraktijk en waterkwaliteit in Nederland» die in de Kamerbrief genoemd wordt. In verschillende gebieden in Nederland wordt voldaan aan de streefwaarden voor de kwaliteit van grond- en oppervlaktewater. Biedt dat, inhoudelijk, ruimte om voor die gebieden de gebruiksnormen te verhogen? Zo ja, is de staatssecretaris bereid deze ruimte te benutten?

De leden van de SGP-fractie vinden het positief dat de staatssecretaris ruimte wil bieden voor een proef met de zogenaamde Kringloopwijzer in de melkveehouderij. Zij pleiten ervoor om deze proef snel en breed op te pakken.

De leden van de SGP-fractie willen het belang van bodemvruchtbaarheid en organische stof en de zorgen die hieromtrent leven, onderstrepen. De leden vragen de staatssecretaris richting de Europese Commissie niet alleen aan te geven dat bodemvruchtbaarheid van belang is voor de voedselproductie, maar ook om de uitspoeling van mineralen te beperken. Op zandgronden kan het organische stof mineralen binden. Ook heeft bijvoorbeeld meerjarig onderzoek door Praktijkonderzoek Plant en Omgeving (PPO) recent uitgewezen dat het aanwenden van dierlijke mest op korte termijn leidt tot meer uitspoeling, maar op langere termijn juist niet, omdat de aanvoer van organische stof zorgt voor hogere opbrengsten en daarmee voor een hogere opname van bijvoorbeeld stikstof. Is de staatssecretaris bereid deze aspecten ook onder de aandacht van de Europese Commissie te brengen?

De leden van de SGP-fractie horen graag wat op dit moment de stand van zaken is rond het erkend krijgen van mineralenconcentraten als kunstmestvervanger.

De leden van de SGP-fractie horen graag wat op dit moment de stand van zaken is van het onderhandelingsproces rond het vijfde Actieprogramma Nitraatrichtlijn.

Vragen van de leden van de Partij voor de Dieren-fractie

De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren hebben met grote teleurstelling kennis genomen van de inzet van de staatssecretaris voor het vijfde actieprogramma Nitraatrichtlijn. Zij willen graag enkele vragen stellen.

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie wijzen erop dat de Eurocommissaris van Milieu Nederland er al eerder op heeft gewezen dat het nemen van end-of-pipe maatregelen niet meer zal worden geaccepteerd. Nederland zal het probleem dat het mestoverschot veroorzaakt aan de

bron moeten aanpakken. Het verbaast de leden van de fractie van de Partij voor de Dieren dan ook zeer dat de staatssecretaris een actieprogramma naar Brussel stuurt waarin geen enkele aanvullende bronmaatregel wordt genoemd, maar enkel wordt voortgegaan met de end-of-pipe maatregelen die door het vorige kabinet zijn ingezet. Een krimp van de veestapel is de enige maatregel die daadwerkelijk snel en effectief het probleem bij de bron aanpakt. In plaats van deze maatregelen aan te kondigen, zet de staatssecretaris met het ingezette beleid en het voorliggende actieprogramma juist de deur open naar een nog verdere groei van de veestapel. Is dat inderdaad wat de staatssecretaris beoogt? Zo nee, waarom neemt zij dan geen maatregelen die het probleem bij de bron aanpakken? De leden van de Partij voor de Dieren-fractie wijzen er tevens op dat de grote druk op de mestmarkt het grootschalig overtreden van de mestregels in de hand heeft gewerkt. Kan de staatssecretaris bevestigen dat er ernstig veel overtredingen worden geconstateerd, en dat deze overtredingen grote maatschappelijke kosten met zich meebrengen door de vervuiling van bodem en grond- en oppervlaktewater dat door deze overtredingen wordt veroorzaakt? Kan de staatssecretaris de hoogte van deze kosten aangeven, en kan zij bovendien aangeven welke som geld er in Nederland elk jaar weer moet worden uitgegeven aan de handhaving van de mestregels? Kan zij bevestigen dat deze kosten veel minder zouden worden wanneer een krimp van de veestapel heeft geleid tot een evenwichtige mestmarkt?

Toch blijft het kabinet volhouden dat de sector die deze problemen veroorzaakt, deze ook zelf zal oplossen. De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren constateren dat deze aanpak al decennia heeft gefaald. Al deze tijd heeft het enorme Nederlandse mestoverschot een grote weerslag gehad op de biodiversiteit en op de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater. De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren vinden het een blamage voor Nederland dat er een derogatie moet worden aangevraagd voor de Nitraatrichtlijn en de Kaderrichtlijn Water (KRW). In de door de staatssecretaris geformuleerde inzet voor het vijfde actieprogramma wordt gesteld dat de landbouwsector trots mag zijn op de verbetering van de grond- en oppervlaktewaterkwaliteit. De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren constateren echter dat zelfs de ZLTO toegeeft dat structureel overbesteding heeft geleid tot een slechte waterkwaliteit in Oost-Brabant en Noord- en Midden-Limburg. De grote concentratie van veebedrijven en het illegaal dumpen van mest zijn hiervan de oorzaak, kan de staatssecretaris dat bevestigen? Welke consequenties verbindt de staatssecretaris daar aan? Wanneer komt de staatssecretaris met de aangekondigde extra maatregelen om de waterkwaliteit in het zuiden van Nederland te verbeteren? Is zij bereid om met deze extra regels een krimp van de veestapel daar te realiseren, aangezien juist de grote concentratie van veehouderijen in dit deel van het land de aanwijsbare oorzaak zijn van de geconstateerde problemen? Zo nee, waarom niet?

In het vijfde actieprogramma worden de privaat-publieke projecten die bijdragen aan een betere waterkwaliteit genoemd, en spreekt de staatssecretaris het voornemen uit om deze projecten te ondersteunen, onder andere via het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid. De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren willen graag weten wat deze maatregelen aan publieke gelden zullen kosten, en ontvangen hiervan graag een overzicht, uitgesplitst in de bijdragen van de Europese Unie, de Waterschappen en een eventuele bijdrage van het Rijk. En kan de staatssecretaris toelichten hoe groot het beslag is dat het mestdossier legt op de capaciteit (beschikbare menskracht) op haar ministerie? De leden van de Partij voor de Dieren-fractie wijzen erop dat de bijdrage uit publieke middelen weer een subsidiëring van de (intensieve) veehouderij zal zijn, waardoor de maatschappelijke kosten van onze grote veestapel opnieuw bij de belastingbetaler terecht komen. Zij willen graag weten hoe de

staatssecretaris deze uitgaven kan rechtvaardigen, en pleiten er voor om in plaats van het geven van subsidie voor onbemeste bufferstroken, gewoon wettelijk te regelen dat er op deze buffers langs de sloten geen mest mag worden uitgereden. Deze leden ontvangen graag een reactie van de staatssecretaris. In het actieprogramma wordt aangegeven dat het rendement van het spoor van de publiek-private initiatieven in 2015, op basis van nog nader te bepalen criteria, wordt geëvalueerd. Het bevreemdt de leden van de fractie van de Partij voor de Dieren dat de criteria waarop het ingezette beleid wordt geëvalueerd, nog niet bepaald zijn. Kan de staatssecretaris dit toelichten, en kan zij aangeven welk effect zij beoogt met dit beleid? Zo nee, hoe kan zij het dan rechtvaardigen dat er publiek geld wordt ingezet voor dit beleid? Volgens de normen van goed bestuur moet het uitgeven van belastinggeld toch concrete en afrekenbare doelen hebben? Waarom wil de staatssecretaris daarvan afwijken als het gaat om de ondersteuning van de veehouderij?

De staatssecretaris spreekt in het actieprogramma de ambitie uit om de genoemde praktijkproeven bij een positieve evaluatie breder in te voeren, en deze privaat te laten handhaven. De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren wijzen er nogmaals op dat de mestregels nu al op grote schaal worden overtreden, en wijzen ook op de conclusies van de Algemene Rekenkamer over de grote naleeftekorten van de milieu en dierenwelzijnsregels in de intensieve veehouderij. Deelt de staatssecretaris dan niet de mening van de leden van de Partij voor de Dieren dat deze sector al decennialang heeft laten zien niet in staat te zijn tot een private handhaving, en dat alleen strikte overheidscontroles en hoge boetes zullen zorgen voor een hoger naleefniveau van de wettelijke regels in deze sector? Zo nee, waarom niet en waar is dit vertrouwen van de staatssecretaris dan op gestoeld?

Het loslaten van de dierrechten en het vervallen van de melkquota zal leiden tot een verdere groei van de veestapel, en daarmee van het Nederlandse mestoverschot. De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren zijn blij dat de staatssecretaris ondertussen wel een wetsvoorstel voorbereidt om de dierrechten te behouden en deze uit te breiden naar de melkveesector, en willen graag weten wanneer dit wetsvoorstel gereed zal zijn. Het kabinet heeft aangegeven dat dit wetsvoorstel pas zal worden ingediend wanneer blijkt dat de sector er niet in slaagt om voldoende mestverwerkingscapaciteit te realiseren. De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren wijzen er op dat dit beleid vooral de veehouders die grote stallen hebben en veel dieren houden bevoordeelt, ten koste van de kleine gezinsbedrijven. In de melkveesector leidt dit beleid ook tot een versnelling in de schaalvergroting die al in gang is gezet, en zal het ertoe leiden dat steeds meer koeien jaarrond op stal gehouden worden, zodat de mest die zij produceren eenvoudig kan worden opgevangen en be- of verwerkt kan worden. Kan de staatssecretaris dit bevestigen? Zo nee, op grond van welke gegevens concludeert zij het tegendeel? Zo ja, is dit de ontwikkeling van de veehouderij die de staatssecretaris voor ogen heeft? De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren betreuren het zeer dat het ingezette mestbeleid van dit kabinet wederom ten koste zal gaan van het dierenwelzijn, en vragen de staatssecretaris om het mestbeleid zo in te richten, dat de prikkel om dieren jaarrond binnen te houden in potdichte stallen zal worden omgekeerd naar een beleid dat juist de veehouders die hun dieren natuurlijk gedrag en buitenloop gunnen zal bevoordelen. Deze leden ontvangen graag een reactie van de staatssecretaris.

Het vijfde actieprogramma Nitraatrichtlijn loopt tot 2017. Graag horen de leden van de fractie van de Partij voor de Dieren welke doelen met betrekking tot de grond- en oppervlaktekwaliteit de staatssecretaris in 2017 bereikt wil hebben met haar inzet voor dit actieprogramma, en hoe deze geëvalueerd zullen worden. De Europese streefwaarden van een maximale nitraatconcentratie van 50 mg/l wordt in Nederland ver overschreden. De lokale kwaliteitsnormen worden in de helft van ons land

overschreden. Is het formele doel van dit actieprogramma om deze grote geconstateerde problemen op te lossen in 2017? Zo ja, is de staatssecretaris bereid toe te geven dat het voorliggende actieprogramma gewoon tekort schiet, en dat deze ambitie niet haalbaar zal zijn? Zo nee, wanneer moeten deze problemen volgens de staatssecretaris dan wel opgelost zijn, op welke manier wil zij dat gaan doen, en hoelang denkt zij dat de Europese Commissie het laten voortbestaan van deze overschrijdingen van de kwaliteitsnormen nog zal accepteren? In hoeverre zullen de doelen van de KRW in 2017 behaald zijn door dit actieprogramma? Welke consequenties zal het hebben wanneer deze doelen niet gehaald worden, ook in termen van duidelijkheid richting de sector?

De staatssecretaris constateert zelf al zeer terecht dat de mogelijkheden voor de Rijksoverheid om met generiek beleid de regionale doelen voor de oppervlaktekwaliteit te realiseren, uitgeput raken. De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren kunnen nu al voorspellen dat het voorliggende actieprogramma onvoldoende resultaten zal sorteren, en dat er in 2017 weer aanvullende maatregelen genomen zullen moeten worden, maar dat deze eigenlijk niet meer mogelijk zijn. Het zal simpelweg niet mogelijk zijn om met de huidige omvang van de veestapel, het grote mestoverschot in Nederland dat deze veestapel creëert en de overtredingen van de mestregels die dit in de hand werkt, de gestelde doelen te halen. Zij roepen daarom de staatssecretaris op om nu vast duidelijkheid te creëren voor deze sector, en het wetsvoorstel waarin de dierrechten worden gehandhaafd en uitgebreid, zo snel mogelijk naar de Kamer te zenden. Is de staatssecretaris hiertoe bereid? Zo nee, waarom niet?

De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren constateren ook dat de slechte kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater in Nederland nu al rechtvaardigt dat de gebruiksnormen worden verlaagd. Zij vragen de staatssecretaris om dit nu al te doen, zodat de kwaliteit van het oppervlaktewater zal verbeteren. Deze leden ontvangen graag een reactie van de staatssecretaris. Is zij hiertoe bereid? Zo nee, waarom niet?

II Antwoord / Reactie van de staatssecretaris

III Volledige agenda

Inzet vijfde actieprogramma Nitraatrichtlijn

Brief regering – staatssecretaris van Economische Zaken S. Dijksma –
8 mei 2013, Kamerstuk 33037-36